

УДК 355.014:94(477) «15/17»

Коянс А. А.¹, Задимідченко А. А.²

¹ асист. ЗНТУ

² студ. гр. ГФ-318 ЗНТУ

ОЗБРОЄННЯ ЗАПОРІЗЬКИХ КОЗАКІВ У XV-XVII СТ.

Всю зброю запорізьких козаків можна поділити на холодну, металъну, вогнепальну, артилерію, флот та іншу. У представленій роботі автори зосередилися на дослідженні переважно холодної зброї.

Шабля вважалася найбільш культовою зброєю козаків. Шаблями козаків першим озброїв Остафій Дашкович у 1511 році. Як справжній «лицар», запорожець віддавав шаблі перевагу перед усілякою іншою зброєю, особливо кулею, і називав її «чесною зброєю». Відому кожному запорізьку шаблю вперше почали використовувати турки і татари з Кримського ханства. Широкий клинок, вигнутий після половини його довжини, давав відмінний ударний момент при січних ударах.

Шаблі кінноти мали заточку по обуху на третину довжини - єлмань. Це було зроблено для того, щоб мінімізувати час на повторний прийом в бою. Заточку по обух давала можливість рубати опонента зворотним рухом на скаку. До того ж кавалерійські шаблі були важче і довше піхотних аналогів, що ускладнювало їх застосування в бою.

Козаки, як першокласні ремісники, швидко перейняли технології виготовлення холодної та вогнепальної зброї, легко знаходили спосіб удосконалення існуючих сталей, а як наслідок - і самих виробів. Наприклад, якщо низьковуглеродний метал запаяти в залізний короб, наповнений вугіллям, і помістити цю конструкцію в працюючий горн на 5-8 годин,

кількість вуглецю зростає і властивості виробу теж. Так з'явився козакий булат.

Як відомо, козаки були землеробами, які взяли за зброю з метою захистити себе на територіях Дикого поля. Використовувалося все - від коси до макогона. Зокрема, звичайна коса перетворювалася в бойову за методом центрування клинка і додавання колючого елемента на ударному кінці рукоятки. Коса була аналогом дворучного меча фламберг, від якого не рятували ні шкіряні ні кольчужні обладунки.

На початку XVII ст. поширення набули важкі обладунки серед яких як ламелярні, так і повністю литі або ковані. Це спонукало козаків до застосування незвичайної для того часу зброї з господарського арсеналу - макогона, молотарки і важкої дубини - довбні. Додавши до цих інструментів залізної гарнітури, козаки з їх допомогою пробивали блоки і пригломшували супротивника у важкій броні. Такий ворог відразу вибував з бою без можливості повернутися в лад через струс, або зламаних кісток, але частіше смерті на місці.

Сокира застосовувалася частіше як металевий, ніж як ручна зброя. Зручний монтажний інструмент був корисний при штурмі. Їм було зручно прорубувати двері ворожих укріплень.

Найцікавішим предметом побуту був батіг-аралпник, який досягав в довжину 6 метрів і не рідко мав свинцевий важок на кінці. Батогом можна було легко зламати ряди ворожих вершників, а в степу це особливо важливо. Так само можна обеззброїти і захопити супротивника, не покалічивши його при цьому. Так батіг став першою своєрідною психологічною зброєю і своєрідним арканом.

Особливої згадки заслуговують списи. Адже козаки не завжди перевершували ворога чисельністю. Їм доводилося вигадувати тактики бою, щоб вирівняти шанси до моменту рукопашної сутички. Тут на допомогу приходили списи. Вишикувавшись в особливу шеренгу і виставивши на ворога списи різної довжини від 2 до 5 метрів, атака ворога часто захилялася ще на підході, побачивши сталевий гребінь перед собою. Застосовуючи такий частокіл в нападі, козаки могли не боятися удару кавалерії. Ця техніка зводила втрати серед козаків до мінімуму.

Отже, у козацькому війську не існувало єдиних стандартів озброєння та амуніції і кожний козак мав озброєння згідно з його вподобанням та матеріальними можливостями. Козаки вміло застосовували наявну зброю, постійно підвищували свій рівень майстерності, а також часто вигадували нові варіанти застосування зброї, що надавало їм значної переваги перед супротивником.